

Implementatie Familie als Bondgenoot in de Randstad (en wat daar aan vooraf ging)

Familie als Bondgenoot (FAB) is een gezamenlijk project van familieleden van patiënten met specifieke psychiatrische problemen, cliënten en professionals. Doel is de hulpverlening aan familie beter te ondersteunen, dit, door haar eigen deskundigheid in te zetten, om een zo optimaal mogelijk herstelproces te bewerkstelligen. Dit kan door "ervaringskennis van familieleden, praktijkkennis van hulpverleners én recente wetenschappelijke inzichten te bundelen." Oftewel: familieleden en cliënten geven, samen met een professional, les aan hulpverleners.

In het voorjaar van 2010 reisde de projectleiding van FAB naar Amersfoort naar het kantoor van het Fonds Psychische Gezondheid (FPG). Dit Fonds subsidieert o.a. de Triadekaart die door Ypsilon ontwikkeld werd. Van Triadekaart naar Triadisch werken in het project Familie als Bondgenoot is geen grote stap en dus hadden we goede hoop dat onze vraag gehonoreerd zou worden.

Implementatie van het gedachtegoed van FAB in andere regio('s), daarvoor wilden we subsidie vragen. We hadden ons bewezen in de provincie Brabant en steeds vaker kregen we vragen vanuit verschillende delen van het land. Niet in de laatste plaats door Ypsilon Nieuws waarin artikelen waren gepubliceerd waarin het hele project beschreven werd. Implementeren is pionieren, een weg zoeken, nieuwe wegen inslaan; een creatief proces dat zijn uiteindelijke vorm nog moest krijgen. Onze taak, tijdens dat eerste gesprek, was om duidelijk over het voetlicht te brengen wat wij wensten! Er bestond geen blauwdruk hoe we dit project, dat tot stand was gekomen door diverse organisaties en instellingen in Brabant, concreet konden vertalen naar instanties in regio's die hier nog volstrekt onbekend mee waren.

"Wat hadden we dan wél?", was de vraag van de FPG- vertegenwoordiger..

"We beschikken over 6 compleet vernieuwde en uitontwikkelde lesmodules en over een groep enthousiaste familieleden, professionals en cliëntervaringsdeskundigen. Ook hebben we zoveel ervaringen opgedaan in het lesgeven dat we nu in staat zijn om onze kennis en deskundigheid verder uit te dragen. Er ligt een opdracht in het verschiep om volgens het "train-de trainer model" het Familie als Bondgenootconcept verder te verspreiden", zo luidde ons antwoord.

De opdracht van het FPG om deze plannen verder uit te werken in een concreter subsidieverzoek werd mee naar Eindhoven genomen. (Een pilot starten bij de GGZ-instelling Parnassia in Den Haag zou de eerste aanzet worden). Inmiddels werd duidelijk dat ook de SLKF (Stichting Landelijke Koepel Familieraden) een subsidieverzoek, om voor FAB twee pilotprojecten te starten, had ingediend bij ZonMw. Dit betekende dat ons subsidieverzoek aan het FPG deel uit zou gaan maken van een breder en uitvoeriger implementatieplan.

Een subsidie wordt nooit "zomaar" verstrekt. Dat werd duidelijk naarmate de deadline naderde. Nog eens een toelichting en weer afgewezen, weer een nieuwe aanvraag met meer concrete invullingen van het plan van aanpak en uiteindelijk kregen we groen licht om, met beperkte middelen, een pilot te starten in Den Haag. Het daadwerkelijk invoeren van bepaalde veranderingen in organisaties is geen strategie van de korte termijn. Het vereist een lange adem, is afhankelijk van improvisatietalent maar vooral van een daadkrachtige personage. Die vonden we in de persoon van Familie-ervaringsdeskundige Doreen Visser. Zij woonde als Ypsilonlid een kaderbijeenkomst bij in Utrecht. In april 2011 werd voor een volle zaal met familieleden een presentatie verzorgd door Familie als Bondgenoot.

Na afloop vertelde ze: "Dit willen wij ..én we gaan het waarmaken ook"! Doreen en Ypsilonleden Henk Marius en Herman Nijland kwamen voor een eerste overleg naar Eindhoven op het GGzE, de "broedplaats" van Familie als Bondgenoot. Dit resulteerde in de presentatie van een kennismakingsmodule in Den Haag. Voor een aandachtig gehoor van 12 familieleden en 8 professionals werd les gegeven. De eerste steen was gelegd, de subsidieaanvraag goedgekeurd en nú konden we de plannen verder uitwerken. Familieleden en professionals vanuit GGZ- Delftland raakten hier eveneens bij betrokken.

Focusgroep Implementatie FAB 1 en 2.

Op een van de spaarzame zomerse dagen in augustus 2011 kwam een groep familieleden en professionals samen bij het GGzE voor een eerste brainstormsessie.

Er werd gesproken en gediscussieerd over het schrijven van ervaringsverhalen. "Hoe hadden wij dat destijds bij FAB 1 geleerd en van welke faciliteiten konden wij gebruik maken?" Welk traject hadden wij als familieleden doorlopen om nu zo ver te zijn dat we met onze ervaringsverhalen daadwerkelijk bijdroegen aan een bewustwordingsproces bij de hulpverlener? Maar vooral..hoe dit over te brengen aan een nieuwe groep van familieleden én professionals, zodat zij in hun eigen omgeving uiteindelijk zélf met lesmodules zouden kunnen werken?." De betrokkenheid was groot maar de vraag was of er ook binnen die GGZ-instellingen voldoende draagvlak gecreëerd kon worden. "Zouden de professionals vanuit Parnassia en GGZ-Delftland ook bereid zijn hun schouders eronder te zetten?" Zonder harde afspraken wilde men in Delft tóch starten met bijeenkomsten om al vast de familieleden te gaan trainen.

Familieleden FAB 1 trainen Familieleden FAB 2.

Na vier bijeenkomsten zijn familieleden zo ver dat zij niet alleen hun ervaringen aan het papier hebben toevertrouwd, maar deze ook hebben voorgelezen aan de groep. Sommigen deden dit centraal, anderen in groepjes. Feedback op deze verhalen kwam vanuit beide geleidingen. Het schrijfproces, hoe kom je dichtbij je eigen ervaringen, wat is wel en wat is minder belangrijk, waar dien je alert op te zijn in je verhaal naar de hulpverlener, en wat is de tijdsspanne van een goed verhaal, waren zaken die in alle bijeenkomsten aan de orde kwamen. Maar wat vooral helpend was voor familieleden, waren de vragen over het schrijven zelf. (Hoe was dat gegaan, waar liep men zoal tegenaan en welke blokkades moesten worden overwonnen.) Ook het schrijven en voorlezen voor een grotere groep is niet zomaar iets wat je even doet. Vaak blijkt dat familieleden in elkaars verhalen veel herkennen. De mogelijkheid om aan elkaar te kunnen vertellen en emoties te delen blijkt helpend te zijn in het herstelproces dat familie en naastbetrokkenen doormaken. Dit alles bevordert de ervaringsdeskundigheid en werkt empowerend.

In de eerste twee bijeenkomsten werd aandacht besteed aan de theoretische achtergrond van het project. De thematiek over ervaringen in een gezin waar ernstige psychiatrische problemen voorkomen werd door de professional uitgelegd. De veranderende rol van familieleden, de thematiek van module 2, kwam eveneens ter sprake.

Aan het eind van de derde bijeenkomst, toen er verschillende ervaringsverhalen geschreven waren, werd de mogelijkheid geboden om per mail hierover van gedachten te wisselen en feedback te geven. Hiervan werd sporadisch gebruik gemaakt.

Iedere keer reisden de Familieleden vanuit het Zuiden naar de Randstad. We waren met een flinke groep omdat ook *wij* wilden leren van elkaar. Bovendien zouden we in de toekomst (SLKF) in kleinere groepen moeten gaan werken om aan de vraag te kunnen voldoen. GGZ Delfland stelde de locatie beschikbaar en veel van het voorbereidende werk ging uit van Doreen Visser. (Zij organiseerde, enthousiasmeerde en regelde). (Eenmaal konden we niet over een locatie beschikken en zo werden we zeer gastvrij ontvangen bij de Familie Kars in Rotterdam. In die huiskamer samen met een groep van 15 familieleden gingen de gedachten uit naar Ria van der Heijden, de oprichtster van Ypsilon, die ruim 25 jaar geleden ook begonnen was vanuit haar eigen huiskamer. Implementatie van "onderop".)

Implementeren en het succes daarvan hangt af van de mate waarin betrokkenen uiteindelijk voor een verandering gewonnen kunnen worden. In eerste instantie is gekozen voor twee modules waarin professionals samen met familie lesgeven. Cliënten nemen pas deel in module 4 en 5. Om deze stap nu al te zetten vraagt te veel tijd en aandacht. Eerst twee modules verankeren om daarna verder te bouwen verdient dan ook de voorkeur.

Professionals trainen Professionals

Nu familieleden elkaar trainden startten de professionals eveneens met hun training. Op het GGzE werden en worden nieuwe professionals getraind om de modules 1 en 2 te doceren. Vanuit Delft en Den Haag kwamen de professionals "naar het zuiden des lands" om, samen met nieuwe professionals uit het Eindhovense, deze training te volgen. Ook drie familieleden van FAB 1 en 2 volgden de cursus van de professional, want het centrale thema in al de modules gaat immers over het in gang zetten van nieuw familiebeleid binnen de instellingen. Het was voor die familieleden van belang dat zij door die professionals, trainers en cursisten, met open armen werden ontvangen. Dat was het geval!

Na 4 trainingen van de familieleden en professionals wordt er op 2 en 3 maart gewerkt aan een gezamenlijke presentatie van module 1 en 2. Dit afsluitende werkweekend wordt de voorlopige kroon op deze eerste implementatie van Familie als Bondgenoot, gesubsidieerd door het Fonds Psychische Gezondheid. Hierna is het aan de GGZ-instellingen Parnassia en Delftland om dit initiatief van enkele familieleden én professionals te honoreren met het aanbod voor de eerste cursus voor hulpverleners in de Randstad.

namens Familie als Bondgenoot
Jos Pieters